

Nieuwsbrief IVN

afdelingen Fryslân

de Wâlden
Heerenveen
Súdwesthoeke
Leeuwarden e.o.
Ooststellingwerf

winter
2025

Avonturen in de Natuur

De herfstveldwerkklassen van 2025 voor de basisscholen zitten er weer op. In totaal trokken zo'n 1.500 kinderen eropuit tijdens meer dan 70 buitenlessen, georganiseerd door NME De Naturij en IVN Heerenveen. Samen hebben we opnieuw een prachtig seizoen neergezet, al werden de laatste lessen wel héél nat.

In de stromende regen vroeg een nieuwsgierig jongetje mij: "Hoe hard moet het eigenlijk regenen voordat een buitenles niet doorgaat?"

Ik moest lachen om deze leuke vraag en antwoordde: "Nou, zolang het niet hard waait of onweert, kan er veel."

En dat bleek maar weer: ondanks de regen spatte het enthousiasme van de kinderen er wéér vanaf. Je vraagt je af waarom we niet vaker met de kinderen naar buiten gaan.

Dank aan alle vrijwilligers van IVN Heerenveen voor hun inzet.

En natuurlijk aan de gemeente Heerenveen, die met hun subsidie deze lessen mogelijk maakt.

Want er is volop genoten én geleerd. Kinderen ontdekten de bladwants, de roze stinkzwam, ze verdwenen met sporenkaarten het bos in en kwamen met schitterende ogen terug omdat ze een haas of zelfs een ree hadden gezien. Ze deden bodemonderzoek, zochten kleine beestjes, visten waterkevers, inventariseerden houtwallen op biodiversiteit. We vingen geluiden uit de natuur in klankvangers en maakten er muziek mee. We deden het 100 soortenspel, kortom: Het was één groot avontuur in de natuur. Annemarie Elout

Excursie paddenstoelen

Soms zit het weer tegen, zo ook tijdens onze eerste paddenstoelenexcursie op 4 oktober. Overleg met gids Adrie betekende dat we deze excursie moesten aflasten. Niet alleen was het kletsnat, er werd ook een windwaarschuwing gegeven door het KNMI. Dus, jammer, dan ga je niet in het bos lopen met een excursie. Herkansing op 22 oktober, bedoelt als kinderexcursie. Dit keer ging het goed, ook al waren de regenjassen en rubber laarzen noodzakelijk. Behalve paddenstoelen vonden de kinderen ook veel kikkers! Hieronder een paar sfeerplaatjes! Els Steinmann

Zelfs met haar eigen prijs wil Betty Kooistra de schoonheid van de natuur laten zien: "Stoofperen voor de hele buurt"

"Het kan een geweldig mooie boom worden. Ik ben er heel blij mee." Het zijn de woorden van Betty Kooistra uit Burgum. Zij mocht zaterdagochtend 'haar' Johan de Jong-boom in ontvangst nemen.

Kooistra kreeg de boom omdat ze al jarenlang vol passie en vuur excursies begeleidt en lezingen geeft op het gebied van natuur. En dat terwijl Kooistra autodidact is, ze heeft geen natuuropleiding gevolgd. In het veld heeft ze haar kennis opgedaan en dat is ook wat Kooistra bij andere mensen wil overbrengen: het veld in om te zien hoe mooi de natuur is.

Kooistra coördineert de natuurgidsenopleiding voor IVN. Verder is ze regelmatig te gast in het programma Op & Ut om haar liefde voor de natuur te delen.

Om al die redenen vond de jury van de Johan de Jong-boom dat Kooistra deze natuurprijs moest winnen.

De Johan de Jong-boom is een eerbetoon aan bioloog Johan de Jong, die jarenlang een vaste natuurrubriek had in het programma Op & Ut van Omrop Fryslân.

Om te laten zien hoe belangrijk de natuur is en blijft voor de Omrop, is De Jong toegezegd om uit zijn naam ieder jaar een boom te geven aan het beste particuliere natuurinitiatief van Fryslân. De jury van de Johan de Jong-boom bestaat uit een afvaardiging van It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Friese Milieu Federatie. Voorzitter is Houkje Rijpstra, directeur van Omrop Fryslân. Kooistra mocht zelf kiezen welke boom er moest komen en waar die geplant moest worden. Ze koos voor een stoofperenboom.

"Dit wordt een grote boom en hij draagt vaak veel vruchten", zo vertelt Kooistra over de keuze voor de boom.

De boom is neergezet op het erf van Kooistra in Burgum. "De peren kun je natuurlijk zelf opeten, maar ik vind het ook mooi om ze met de buurt te delen."

Het is een typerende uitspraak van Kooistra, zo probeert ze de schoonheid van de natuur ook nu met anderen te delen. Omrop Fryslân

Thachsa

De afdeling Súdwesthoeke brengt twee keer per jaar een eigen tijdschriftje uit, de Thachsa. Thachsa is het Indo-Germaanse woord

voor Das, het symbool van Gaasterland.

Als je dit tijdschrift als pdf wil ontvangen, stuur dan een mailtje naar r.oudega@gmail.com.

Waar oneindigheid tastbaar is

De spreuk: "Waar oneindigheid tastbaar is" op de zuilengalerij van de terp zegt alles over het landschap en de beleving in het natuurgebied Noord-Fryslân Buitendijks.

Welke kant je ook uitkijkt, het uitzicht is van een weergaloze leegte, ruimte en toch vol kleur en leven. We waren er stil van.

Samen met Betty (Kooistra) en Huib als gidsen liepen we naar de Terp van de Toekomst, ter hoogte van het dorp Blije. Deze terp is door de inwoners van Blije in 2022 gerealiseerd in samenwerking met o.a. it Fryske Gea. Letterlijk hebben ze een terp opgeworpen vanuit kweldervakken naast de locatie. Daar is weer een nieuwe vegetatie ontstaan, net als elders in het gebied waar de ontwikkeling nooit stilstaat.

Waarom Terp van de Toekomst? De inwoners van Blije misten de verbinding met de zee, die het dorp ooit intensief kende tot de hoge, veilige zeedijk kwam. De terp is derhalve ontstaan op het fundament van het verleden en is een symbool voor nieuwe landschapservaring en -benutting. Helemaal circulair gemaakt, de indrukwekkende zuilengang op de terp bestaat uit oude meerpalen. (bron: it Fryske Gea).

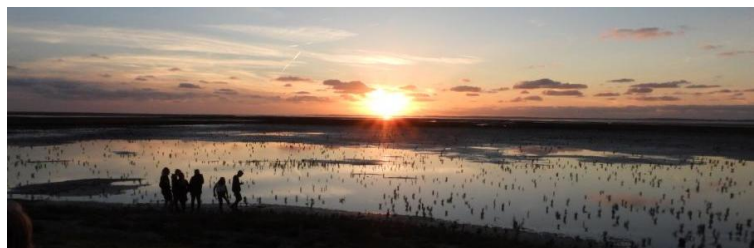
De informatie die we al wandelend kregen van Betty en Huib trok ons de zilte kleibodem in. Er zijn zoveel bijzonder planten te zien waarbij je blik zich moeiteloos vanuit de wijsheid richt op grond onder je voeten. Namen als zeeaster, lamsoor, zeewier, rode ogentroost, akkermelkdistel dwarrelden in het rond. De bodem wordt met enige regelmaat door de zee overspoeld. Vanaf de zeedijk wordt de grond van brak naar zilter steeds

zouter. Achter de oude zeedijk zie je duidelijk aan de begroeiing van zeeasters tot waar de vloedlijn loopt. Het is een dynamisch gebied. Betty noemde het een plek waar natuur nog echt natuur is, waar alle elementen vrij spel hebben om te veranderen wat het getij vraagt.

Zijn er dan wel dieren te vinden in dergelijke landschappen? Wees gerust, het zijn er talloze. Bekende dieren als schapen en paarden houden de vegetatie in toom gedurende een jaarlijkse zomerperiode. Vanouds lieten boeren hun vee daar op het buitendijkse land grazen in de zomer. Om ervoor te zorgen dat ze zoet water konden drinken, werden vele zgn. dobben aangelegd, waar regenwater werd opgevangen en vastgehouden door middel van een cirkelvormige verhoogde rand. Nog steeds zijn die dobben aanwezig. Tot 15 oktober mogen de dieren hier weiden.

De dieren die hier altijd leven zijn in veel grotere getale aanwezig. Soms op doortrek, soms permanent, soms overwinterend, je ziet onnoemelijk veel vogels. We zagen grote zwermen goudplevieren die hun naam maar al te waar maakten: de zon lichtte hun vleugels in de zwerm goudkleurig op bij iedere beweging, alsof het confetti regende daarboven.

De slechtvalk werd gevolgd in zijn snelle vlucht, we zagen torenvalken biddend in de lucht hangen en

Huib spotte een smelleken die we in een beweeglijke vlucht laag zagen jagen. Dat is dan weer het voordeel van dit wijdse landschap, je kunt vogelvluchten lang volgen. Huib vertelde dat dit gebied een grote hoeveelheid veldleeuweriken bevat. Ook velduilen zijn hier te zien. Ondanks de zilte grond wonen hier enorme hoeveelheden muizen en waar muizen zijn komen ook de muizenverorberaars ...

Maar we kwamen natuurlijk ook voor de Terp van de Toekomst. Een beleving op zich om de rondgang te bewandelen. Een zuilenrij van meerpalen waarop vele spreuken staan geschreven. Zoals: 'Waar de zee het land kust' of 'Waar getij bepaalt' en 'De terp opgeworpen'.

Het uitzicht aan alle kanten was adembenemend, de weergoden waren ons goed gezind met een heerlijke wind, zo nu en dan zon en prachtige wolkenluchten. En iedereen was het erover eens: er is geen gebied vergelijkbaar met dit, 'waar oneindigheid tastbaar is'.

Jet Hofstra.

Netpluimpje
Zwart Groene melkzwam

Excursie Adrie en Sterre bij De Natuurij

Op zaterdag 8 november liepen we, Adrie en Sterre, bij de Natuurij met een groepje kinderen en volwassenen. Het was prachtig weer, een beetje mistig met af en toe een

zonnestraal, en er waren zeven wandelaars. Samen met Sterre had ik de wandeling georganiseerd. Iedereen was mooi bezig om met spiegeltjes onder de hoed van de paddenstoel te kijken, of om gaatjes te zien, wat iedereen verbaasde. Ook voelen of de paddenstoel glibberig was, en af en toe ruiken. We kwamen ook een speciale paddenstoel tegen namelijk het netpluimpje, iedereen was verbaasd hoe de paddenstoel eruitzag, het leek net of hij op pootjes stond. Verder nog een okergele korrelhoed met op de hoed kleine rafeltjes en aan de steeltjes korreltjes, vandaar de naam.

Verder een vliegenschwam, een amethyst of rodekoolzwam, naam ook door zijn kleur, dus veel te zien. Na afloop van de wandeling nog kastanje champignons geproefd. Iedereen vond het geweldig!

Adrie (foto's) en Sterre

russula

zwameter

Een Natuurdagboek maken

Op 13 september heeft IVN Heerenveen deze workshop georganiseerd met Mirja Brandorff. Er waren 11 deelnemers. Gelukkig was het weer mooi genoeg om buiten aan de slag te gaan. We zaten op een mooie plek achter onze Natuurschuur in de Overtuin in Oranjewoud. Al moesten we de buien wel in de gaten houden en vlak voor het einde van de workshop moesten we snel op ruimen en konden we schuilen in de Natuurschuur en onze prachtige gemaakte (waterverf) tekeningen in veiligheid brengen. We kregen allemaal een in vieren gevouwen stuk stevig papier, een ondergrond, een aquarelsetje met een waterpenseel en een fineliner. De eerste opdracht was om iets uit de natuur te zoeken en heel goed bekijken, met een fineliner moesten we het voorwerp tekenen zonder de fineliner van het papier te halen en ook niet naar het papier te kijken. Het idee er achter is dat je dan goed ziet hoe het voorwerp in elkaar zit bv dat de besjes niet allemaal even rond zijn. Resultaat op papier Mhah.

Daarna gingen we kleuren mengen en op papier verven die in het uitgezochte natuurproduct voor komen. We kregen steeds nieuwe kleine opdrachtjes. Op deze manier leerden we door de natuurproducten en landschap te observeren deze vast te leggen met waterverf maar later ook met bv. wasco.

Tot slot hebben we het gehad over het maken van een natuurdagboek, dat je dat op heel verschillende manieren kunt doen door te tekenen, verhalen te schrijven of je observaties te noteren. Mirja liet als voorbeeld een eigen natuurdagboekje zien. Over het maken van een natuurdagboek heeft ze ook een heel mooi boek "Natuurjournalen" geschreven. Op de website van Mirja staat het maken van een dagboek ook vrij uitvoerig beschreven www.mirjanatureart.nl.

Ik vond het een prachtige, leerzame en inspirerende middag.

Op 18 oktober was Mirja mee met onze Paddenstoel excursie in het Katlijker Schar door Gosse Haga. Mirja had haar eigen dagboek mee en op haar website bij Nieuws staat wat zij in haar dagboek heeft getekend en geschreven. Erg leuk om dat terug te zien.

Tryntsje van der Wal

Natuurjournaal van Mirja

Gaasterlandse Natuurweek 20 t/m 26 oktober 2025

Als eerste was er op maandag de traditionele IVN-kindermiddag van Betty Guldemeester.

Kinderen maakten met materialen uit de natuur een kijkdoos met thema 'Duisternis met knutselen'. Betty had daarvoor een hele stapel schoenendozen verzameld en takken, mos en bladeren uit het bos meegenomen.

Opvallend was de grote concentratie waarmee de kinderen aan het werk waren. Vol trots namen zij de dozen na afloop mee naar huis.

Andere IVN -activiteiten tijdens de Gaasterlandse Natuurweek waren de lezing en drie maal de excursie door Gosse Haga over paddenstoelen. Dit onderwerp is een evergreen van een coryfee op dat gebied en de excursies zijn steeds snel volgeboekt.

Nieuw was de film voor kinderen 'Onder het Maaiveld' over de bodem en bodemdierjes. Het was voor de organisatoren spannend of de kinderen twee maal 30 minuten de aandacht vast konden houden, maar zelfs enkele zesjarigen bleven de hele film heel geïnteresseerd.

Helaas moesten enkele activiteiten afgezegd worden vanwege het slechte weer. Volgend jaar is de Groene Markt op zondag 18 oktober 2026. Dat is nog ver weg, maar wij starten nu al de voorbereidingen. Noteer de datum maar vast.

De IVN afdeling was ook actief tijdens de Gaasterlandse Natuurweek zelf, evenals de andere organisatoren (Mar en Klif, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Gaasterlân Natuerlân en Groen Doen).

Ruud Oudega

IVN De Wâlden is druk!

En toen was het zomaar zover,
Betty Kooistra kreeg haar
wilverdiende Jan de Jong
boom!

Op zaterdag 22 november stonden we in de kou in de tuin van *Betty* en Leo in Burgum. Met veel genodigden en Omrôp Fryslân zagen we hoe de gekozen stooferenfruitboom op het gemarkeerde plekje in de voortuin werd geplant! Wat een fijne en positieve bijeenkomst was dit! Kleizoon Tobias: ik lust geen stooferen!

Verder nog een keer mijn plezier delen met mijn *moestuin*, een geweldig seizoen met veel opbrengst! De opbrengst wordt vaak gedeeld want ik wil niet de hele winter de diepvries vol hebben dus weggeven maar. Een week geleden zag ik een gek spinnenwebje in de tuin, wat is dit? Zag geen spin maar vond het wel een vreemd webje.

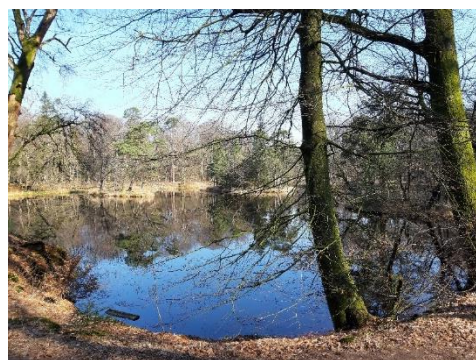

Onze afdeling is *samen met de afdeling Ooststellingwerf* aan het verkennen hoe we de samenwerking wat kunnen intensiveren. Samen excursies organiseren of uitwisseling van deskundigheid maar ook met elkaar kijken of we de volgende Natuurgidsenopleiding kunnen gaan organiseren. Zo fijn, geeft ook weer positieve energie!

Verder hebben we het *excursieprogramma 2026* op een haar na rond. Fijn, ook weer nieuwe activiteiten en lezingen samen met de bibliotheek Drachten. Programma komt op de website, in je mailbox en in de Composiet.

Maar, we hebben helaas ook leden van onze afdeling die met *ziekte* te maken hebben, jullie wensen we natuurlijk sterkte en alle goeds toe, weet dat jullie in onze gedachten zijn! Voor iedereen fijne wintermaanden gewenst en tot bij een volgende activiteit!

Namens het
bestuur, Els
Steinmann

Huismus

Er vloog een kbv'je bij veel mensen het hart binnen. Dat kleine bruine vogeltje is een huismus, waarvan de naam meteen al zegt wat ie het liefst doet: bij huizen, mensen in de buurt zijn. Hij heet dan wel deftig *Passer Domesticus*, maar niemand noemt hem zo. Dat hoeft ook niet want huismussen zijn de bescheidenheid zelve. René Oosterhuis is in de ban van dit zangvogeltje. Daarnaast is hij een gedreven onderzoeker. Combineer je die twee, dan krijg je een inkijk in het leven van een huismus. En daar vertelde hij over op deze donkere novemberavond, aan een verrassend volle zaal natuurliefhebbers.

Al sinds 2007 heeft de huismus een grote invloed op René's leven. Naast zijn werk bij het Drents Landschap brengt hij het liefst zijn tijd door in de mussenkolonie. Maar ja, dat pikken die slimme vogeltjes niet. Na een paar keer weten ze heus wel dat "die man die daar verborgen zit" netten heeft opgehangen om hen te vangen. Daar trappen ze niet meer in. Jonge musjes weten het nog niet en vliegen ondoordacht de val binnen. Wat René samen met andere vrijwilligers en studenten wil weten is het volgende:
Hoever vliegt de huismus? Hoe oud wordt de huismus? Hoeveel jongen krijgt de huismus?
Voorwaar een lijstje waar je mee uit de voeten kunt.

Het onderzoek behelst vooral het vangen van de huismussen en vervolgens te ringen, meten en te wegen. Dat neemt slechts een klein minuutje mussentijd in beslag, dus voor ze het weten zijn ze weer vrij. Is dat dan niet lastig, die ringen? Want men koos ervoor om een metaalring met kenmerk en drie kleurringen te gebruiken. Het blijkt dat de vogels twee of drie dagen een beetje onwennig pikken aan die rare dingen, maar daarna is het klaar (hopen we dan maar).

De ringen in wisselende volgorde zorgen ervoor dat je de betreffende mus herkent en kunt registreren. Het onderzoeksgebied betrof vier plekken. Twee in een bewoonde omgeving (dorp, wijk), twee in op landelijke woonplekken.

De eerste vraag: *hoever vliegen huismussen?* werd uiteindelijk beantwoord met het gegeven dat mussen

binnen een kilometer van hun nestplek blijven. Een enkeling was wat verder weggevlogen, maar dat zijn uitzonderingen. Heb je bij mensen ook. Huismussen zijn dus behoorlijk aan hun plekje gehecht. Dat plekje is meestal in de buurt van mensen. Woonwijken, winkelcentra, toeristische plekken, landelijk gebied, overal zie je musjes, maar niet in het bos.

Hoe oud wordt een huismus? Een paar dingen zijn bekend. Jonge musjes herken je aan hun gele mondhoecken bij hun premature snaveltjes. Ze hebben allemaal dezelfde kleuren (lichtbruin/grijs) als hun moeder. Ze worden tussen april en juni geboren. In de periode augustus-september ruien de jonge musjes en krijgen ze hun mannenveren (zwarte, donkerbruine kleuren) of vrouwenveren. De mussen zijn daarna klaar voor het mussenleven. Hun leeftijd is dan dus ongeveer een half jaar. Vervolgens worden het aantal waarnemingen van deze geringde mussen de jaren erna geteld. Uiteindelijk bleek de oudste huismus in dit onderzoek 7 jaar te zijn geworden. Veel mussen zijn een prooi voor predators, sneuvelen als raamslachtoffer of in het verkeer of worden ziek. Toch blijkt dat het aantal huismussen na een dieptepunt (halvering) in de jaren rond 1990 weer in aantal aan het groeien is.

De laatste vraag in René's onderzoek was: *Hoeveel jongen krijgt een huismus?* Huismussen hebben zeker twee, maar ook vaak drie keer per jaar een nest met van drie - zes jongen. Pa en ma zetten zich volledig in om de nesten groot te brengen. Ze verdelen hun taken, iedere neemt een paar jongen

onder zijn/haar hoede. Het voedselaanbod in de omgeving bepaalt de aantallen. Is er minder voedsel dan komen er mindere jongen. Zijn er teveel mussen op een plek, dan verkassen ze even verderop. Jonge musjes kunnen nog geen zaden eten, dus krijgen ze insecten. Het is zo logisch allemaal!

Wat kunnen wij als medebewoners van het mussenterritorium doen om deze vogeltjes te ondersteunen in hun dagelijks leven? Als je weet dat er drie voorwaarden zijn, te weten: veiligheid, voedsel en voortplantingsmogelijkheden dan is meteen het kader voor 'hulpverlening' bekend. Strooi voer op een plek vlakbij schuilgelegenheid, zoals een heg, struiken, etc. Huismussen kunnen trouwens zelf uitstekend de veiligheid inschatten. Ze beloeren andere vogels, die gaan eten en daarna komen ze zelf. De kust is veilig! Voedsel vinden de huismussen in struiken, planten (verse bloemblaadjes) en uitgebloeide bloemen (zaden). Dus voldoende inheemse planten, besdragende struiken, composthoppen en mierennesten die mogen blijven, geven genoeg voedsel.

Mussen maken zelf geen nest. Ze zoeken in dichte begroeiing een plekje waar ze een holletje maken wat geschikt is voor de voortplanting. Onder dakpannen, in nestkastjes (opening 34 mm) zijn ook favoriete plekken. Niet al te dicht bij elkaar. De huismus heeft een eigen territorium van een halve meter, daarbinnen wordt het gezin zwaar verdedigd. Een grotere nestkast met drie plekken (openingen) zal niet door drie paartjes worden gebruikt.

Er is veel plezier te beleven aan huismussen. En ze leven in groepen, dat maakt het extra aantrekkelijk om naar te kijken. Tel je bv een groep van 10 mussen, dan kun je deze met vier vermenigvuldigen en weet je dat er gemiddeld zo'n 40 mussen je tuin gebruiken. Dat is toch een opsteker! Zo rekenen we ons rijk en helpen meteen de mussen én onszelf aan een waardevolle leefomgeving.

Jet Hofstra

Herfst

Sinds we minder maaien in onze stadstuin in Drachten, krijgen we meer verrassingen in onze tuin. Zo staken midden oktober veel verschillende paddenstoelen hun kopjes op uit het gras en de borders. Met de app Obsidentify kon ik parelstuifzwam, draadsteelmycena, bleke geelvezelgordijnzwam, gewoon elfenbankje, gele aardappelbovist, gewone zwavelkop, knolhoningzwam en heel erg veel honingzwammen melden.

Die laatsten groeiden van kleine zwammetjes uit tot mooie forse zwammen. Het gras stond er vol mee. Na verloop van een week zagen we dat de merels voorzichtig hapjes namen van de hoeden. Al snel hadden alle merels uit de buurt ontdekt dan honingzwammen erg lekker zijn. Als tussendoortje een paar bessen van de berberis en werd het een waar feestmaal. Tot we op een ochtend een troepje koperwieken tussen de merels zagen eten. Voor ons een prachtige waarneming.

Voor de merels een teleurstelling want aan het eind van de dag was het uit met de pret. Er waren alleen nog zwart geworden, slijmerige stelen over....

Andrea Sengers

Groene Markt Festival

Het Groene Markt Festival is ooit begonnen als een kleine markt bij het gebouw van *It Fryske Gea* in het Rijsterbos in Gaasterland. Nu is het evenement uitgegroeid tot een grote, volwaardige herfstmarkt waar veel te zien en te beleven is voor ouders, grootouders en kinderen. Duurzaamheid, natuur, activiteit en educatie zijn de centrale thema's en daarom neemt de-IVN afdeling daar een belangrijke plaats in.

Het begon die dag frisjes voor de 20 vrijwilligers van IVN Súdwesthoeke. De vijf marktkramen waren nog niet ingericht, of de eerste bezoekers kwamen al langs. De Planten- en Vlinderwerkgroep hadden allebei een professioneel ogende kraam. De Turegluurkraam ontbrak ook deze keer niet met folders, boekjes en een scala aan opgezette Gaasterlandse dieren. De Das was uitgeleend aan de algemene IVN-stand vanwaar uit ook koffie en later soep werd geserveerd voor de standhouders. De vijfde kraam was voor Grootouders voor het Klimaat. Zij waren zeer verguld met deze plek. Hun wensboom werd door bezoekers voorzien van klimaatwensen.

Tegenover de marktkramen waren de 'doe'tafels geplaatst met waterbeestjes, natuur knutselen, Groene Tuin en de Natuurgidsenopleiding. Beide laatste onderwerpen kwamen ondanks de enthousiaste bemensing niet geheel uit de verf, de andere twee tafels des te meer. Mogelijk werkte daar ook aan mee dat de tafels werden gerund door twee jeugdige IVN-ers. Voor de één was het een maatschappelijke stage, voor de ander een practicum natuuropleiding.

De rugdekking van het IVN-plein was van de vertrouwde Turegluur, een IVN-harmonicatent (IVN Fryslân) en de Promotiewagen van onze afdeling. Het plein was een rustpunt voor de (jonge) bezoekers. De Turegluur trekt altijd weer bekijks, wij zullen deze volgend jaar missen. Het experiment met de Vlinderbioscoop was een succes. Zo'n 50 bezoekers hebben de nachtvlinders 'beleefd' in de verduisterde promotiewagen.

Ruud Oudega

Dierendag feest De Naturij Drachten

Op zondag 5 oktober was het weer feest bij De Naturij in Drachten, de jaarlijkse dierendag. IVN De Wâlden was ook weer present, fijn, met z'n zessen! Je weet nooit hoeveel kinderen en begeleiders er komen maar meestal zijn dat er veel en komen ze nieuwsgierig binnen om te kijken wat er bij ons te doen is. We stonden weer in de ruimte van de NME, samen met een kraam van twee imkers. We hadden allemaal materiaal uit de natuur meegenomen, veel mooie bladeren, kastanjes, hop, beukenootjes, grassen enz. enz. Kinderen konden spinnenwebben maken met kastanjes en wol werken, tekenen en schilderen of een natuurkunstwerkje maken met dubbelzijdig tape op papier. En we hadden natuurlijk veel informatiemateriaal van IVN en van de Vogelbescherming. Ook was er een mooie egelkist met een quiz over egels. Informatie dat je in je tuin wat rommelhoekjes moet houden in de winter was natuurlijk het educatieve element. De voelendoos is ook een jaarlijks terugkerend succes! Al met al leverde deze dag ook weer veel leuke plaatjes op. Kortom, een succesvolle dag.

Els Steinmann, IVN De Wâlden

Beste leden van IVN De Wâlden,

Zondagochtend 11 januari (vanaf 10.00 uur) hebben we de traditionele Nieuwsjaarswandeling. Daar volgt tzt nog nadere informatie over maar je kan dit vast reserveren in de agenda.

Met vriendelijke groet,
Bestuur IVN De Wâlden

Leven met water balans tussen schaarste en overvloed

Overstromingen? Tekorten? Moeten we straks ons drinkwater uit het toilet halen? Tijdens deze avond duiken we in de wereld van water: van klimaatverandering tot waterstress, van regen tot drinkwater.

Astronauten noemen de aarde wel de 'Blauwe Planeet', omdat er zoveel water op aarde is. Maar het toegankelijke zoetwater deel dat we kunnen gebruiken is minimaal. En wordt overmatig benut, gebruikt en vervuild. Het raakt weliswaar niet op, maar toch wordt zoetwater schaars. Hoe zit dat in de wereld, in Nederland, bij ons in steden en op het platteland? Geen paniek. Water is immers de bron van leven, is eindeloos, raakt niet op. Wat we leren over 'water stress' en over 'water footprint' is juist de opmaat voor kansen, mogelijkheden en optimisme. Want water heeft maar één echte vijand en dat zijn wij zelf.

Sjef Ernes werkte 40 jaar in de watersector, met onder andere functies in Afrika, als directeur drinkwaterproductie bij NRE in Eindhoven en als pionier in industrieel ecologisch waterbeheer. De afgelopen 20 jaar was hij directeur van Aqua for All, waar hij zich inzette voor financiering van waterprojecten in Afrika en Azië. Inmiddels is hij met pensioen en onder andere voorzitter van KNNV Eindhoven. Grappig detail: hij houdt niet van zwemmen, niet van douchen en kan niet schaatsen – maar bestaat wel voor 70% uit water (net als iedereen), dat wel.

Door: IVN Leeuwarden e.o.

Locatie: dbieb Leeuwarden, Blokhuisplein 40, 8911LJ Leeuwarden

Tijd: 19:30 tot 21:30 uur

Opgave: dbieb Leeuwarden via [Leven met water – balans tussen schaarste en overvloed-IVN | dinsdag 27 januari 2026 | dbieb](#)

Kosten: afdelingsleden IVN Leeuwarden e.o. gratis, niet leden €3,00

Fijne vakantie

en een gezond en
groen nieuw jaar

Elke afdeling heeft zijn eigen kleur. Dit is in de voettekst terug te vinden.

Zondag

15 december

Kerstversiering uit de natuur jeugd

De feestelijke kersttijd is weer aangebroken. We gaan iets maken van natuurlijke materialen dat past bij deze gezellige tijd. Wat precies? Dat is nog een verrassing.
Kom je mee knutselen?

Door	IVN Leeuwarden e.o.
Locatie	Leeuwarden Blokhuisplein 40, 8911 LJ [dBieb]
Tijd	14.30 - 15.30 uur
Opgave	[inschrijven via website dBieb max. 15 deelnemers]

Zaterdag

27 december

Eindejaars Plantenjacht

Deze activiteit is onderdeel van de landelijke Eindejaars Plantenjacht. Op verschillende plaatsen worden gedurende 1 uur de nog bloeiende planten genoteerd. Bij het inleveren van de resultaten zijn er oliebollen.

Door	IVN Súdwesthoeke
Locatie	[locatie bij opgave]
Tijd	-
Opgave	Ruud Oudega r.oudega@gmail.com

Dinsdag

30 december

Eindejaars plantenjacht

Doe mee aan de eindejaars plantenjacht in de Groene Ster en omgeving. We gaan op jacht naar planten die de winter trotseren met hun kleurige bloemen.

Onder leiding van Erik Komen lopen we een rondje vanaf de parkeerplaats aan de Roazendaal en bezoeken daarbij ook de wijk Camminghaburen.

Door: IVN Leeuwarden e.o.

Locatie: Groene Ster, parkeerplaats Roazendaal, 8926 XK Leeuwarden

Tijd: 11:00 tot 13:00 uur

Opgave: stuur een e-mail naar Jerre Wiersma: jerrewiersma@hotmail.com

Kosten: afdelingsleden IVN Leeuwarden e.o. gratis, niet leden €3,00

Vrijdag

2 januari

Eindejaars plantenjacht 2025/2026

Al een paar jaar inventariseren we de planten die rond de jaarwisseling bloeien. Elke keer is het weer boeiend en verrassend om te zien welke planten we nu weer ontdekken. Onze inventarisatie geven we door aan Floron. Dit jaar gaan we langs het fietspad bij Hepkemabos en de oude Thialf ijsbaan. Verzamelen bij begin Hepkemabos aan de Thialfweg. We beginnen bij het fietspad naar de oude Thialf ijsbaan.

Locatie Heerenveen, Thialfweg ingang Hepkemabosje,

Tijd 10.30 tot 12.00 uur

Opgave nee

Kosten nee

Zondag

11 januari

De Wâlden

Zondagochtend 11 januari (vanaf 10.00 uur) hebben we de traditionele Nieuwsjaarswandeling.

Alleen voor afdelingsleden. Info volgt.

Zondag

18 januari

Nieuwjaarswandeling door het Blauwe Bos

alleen voor afdelingsleden Ooststellingwerf

Locatie P plaats aan de Tonckensweg (Oosterwolde-Haulerwijk)

Tijd 14.00 uur

Info O.l.v. Henk Hartman maken we een wandeling door het Blauwe Bos. Na de wandeling staat er een hapje en een drankje klaar bij Café Tante Nel in Haule.

Aanmelden via ivn.ooststellingwerf@gmail.com of www.ivn.nl/afdeling/ooststellingwerf

Kosten Leden IVN Ooststellingwerf gratis

Maandag
19 januari tot
zaterdag
30 mei

Cursus 'Vogels & Vogelherkenning'

De cursus start halverwege januari en eindigt eind mei. Na deze cursus herken je een flink aantal vogelsoorten. Voor beginners, voorkennis is niet nodig. Maar ook voor wie al wat gevorderd is, is de cursus. De cursus bestaat uit zeven theorieavonden en vijf excursies. Tijdens de theorieavonden (op maandagen) geven verschillende docenten een interessante presentatie met beeld- en geluidmateriaal.

Het complete programma met alle data van lessen en excursies vind je in deze PDF: [Programma Vogelcursus 2026 IVN Leeuwarden e.o.](#)

Door: IVN Leeuwarden e.o.

Locatie: Kurioskerk, Julianalaan 38, 8932 AA Leeuwarden

Tijd: 19:30 tot 21:30 uur

Opgave: bij Jan Willem Verbeek op

vogelcursusivnleeuwarden@gmail.com

Kosten: voor IVN-leden: € 80,- en niet-leden: € 95,-.

Zondag

25 januari

Vogels in de tuin (6+)

Het is weer bijna tijd voor de Nationale tuinvogeltelling (vrijdag 30 januari t/m zondag 1 februari)

Niet alleen leuk, maar ook nuttig! In deze workshop ga je onderzoeken welke tuinvogels en allemaal zijn en hoe je ze herkent, welk verendek hebben ze; hoe ze zingen, tjilpen of fluiten; wat ze eten en vooral: hoe je kunt herkennen. Zo ga je voorbereid meedoen aan de vogeltelling, hoe tof is dat! Een superhandige voorbereiding op de échte telling.

Deze activiteit is voor kinderen van 6-10 jaar.

Door: IVN Leeuwarden e.o.

Locatie: dbieb Leeuwarden, Blokhuisplein 40, 8911LJ Leeuwarden

Tijd: 14:30 tot 16:00 uur

Opgave: bij dbieb Leeuwarden - [Vogels in de tuin | zondag 25 januari 2026 | dbieb](#)

Dinsdag

27 januari

Leven met water – balans tussen schaarste en overvloed

Overstromingen? Tekorten? Moeten we straks ons drinkwater uit het toilet halen? Tijdens deze avond duiken we in de wereld van water: van klimaatverandering tot waterstress, van regen tot drinkwater.

Door: IVN Leeuwarden e.o.

Locatie: dbieb Leeuwarden, Blokhuisplein 40, 8911LJ Leeuwarden

Tijd: 19:30 tot 21:30 uur

Opgave: dbieb Leeuwarden via [Leven met water – balans tussen schaarste en overvloed-IVN | dinsdag 27 januari 2026 | dbieb](#)

Kosten: afdelingsleden IVN Leeuwarden e.o. gratis, niet leden €3,00

Donderdag

29 januari

Lezing Vogelvriendelijke tuin

In het kader van de nationale tuinvogeltelling in het laatste weekend van januari geeft Betty Kooistra tips en trucs om jouw tuin vogelvriendelijk(er) te maken.

Locatie Bibliotheek Drachten

Aanvang 19.30 - 21.30 uur

Opgave www.bibliotheekdrachten.nl

Zondag

1 februari

Winter-Watervogel-Wandeling Griene Dyk Sneek

Startpunt parkeerterrein bij recreatiegebied De Potten bij het Sneekermeer. Gids Janny Postma. De boezemlanden van het Sneekermeer staan in de winter onder water.

Potskar-Sud is een ware magneet voor watervogels, die we vanaf de Griene Dyk goed kunnen bekijken. Trek je wandelschoenen aan en neem je verrekijker mee.

Tijd: 10.00 tot 12.00 uur.

Informatie en aanmelden via jannypostma747@gmail.com

Zondag

1 februari

De Winter/Snert wandeling in Oranjewoud

Mies is een fervent wandelaarster, ondanks haar hoge leeftijd loopt ze elke dag nog een flink aantal km in en rond de bossen van Oranjewoud. Het zal u dan ook niet verbazen, dat ze elk weggetje daar kent. En ondertussen vertelt ze haar natuur verhalen. Na afloop een heerlijke kop warme snert bij Mies thuis aan de Tjaardalaan.

Datum: zondag 1 februari

Locatie: parkeerplaats Staatsbosbeheer aan de Tjaardalaan, Oranjewoud

Tijd: 11.00 uur

Opgave: nee

Kosten: nee

Dinsdag

10 februari

Ledenvergadering met na de pauze een

Pub Quiz met natuurvragen

Alleen voor leden Ooststellingwerf

Locatie Buitencentrum Drents-Friese Wold, Appelscha
19.30 – 21.30 uur

Aanmelden via ivn.ooststellingwerf@gmail.com of
www.ivn.nl/afdeling/ooststellingwerf

Kosten IVN leden gratis,

Tijd

Zaterdag

14 februari

Winterfotografie door Betty Kooistra

Voor iedereen toegankelijk, ervaring of een mooie camera is niet noodzakelijk.

Aanvang 10.00 uur

Locatie Brasserie Om de Dobben, Langelaan 10, Burgum

Opgave Betty Kooistra 06 51932500 (18.00 - 20.00 uur)

Maandag
16 ferbruari

Lezing De HUISMUS

Het “gewone bruine vogeltje” blijkt een bijzonder leven te hebben. René Oosterhuis komt vertellen over deze tuinvogelsoort. Tijdens het tweede deel van de lezing zal Rene aandacht besteden aan waarom huismussen/vogels in onze tuinen leven en wat je kan doen om ook jouw tuin geschikt te maken voor veel vogels.

Voor leden van IVN Heerenveen is de toegang gratis. Je moet je dan wel vooraf aanmelden bij:

ivnheerenveenactiviteiten@outlook.com .

Tijd: 19.30 – 21.30
Plaats: Bibliotheek Heerenveen, Burgemeester Kuperusplein
Opgave ivnheerenveenactiviteiten@outlook.com
Kosten leden IVN Heerenveen gratis, leden bibliotheek 3,50, niet leden 5,--
Inclusief koffie en thee

Woensdag
25 februari

ABC speurtocht jeugd

Door Hannie en Renske
Locatie Blauwe Bos P plaats aan de Tonckensweg (Oosterwolde-Haulerwijk)
Tijd 13.00 – 16.00 uur
Info Renske en Hannie gaan met de kinderen op zoek naar het alfabet in het Blauwe Bos.

Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com of

www.ivn.nl/afdeling/ooststellingwerf

Kosten Geen

Zaterdag
28 februari

Bomen herkennen in de winter

Vierde bomenwandeling door de bebouwde kom. We staan stil bij de schoonheid en de winterkenmerken van bomen. Hiervoor betreden we ook enkele particuliere terreinen met monumentale bomen.

Informatie en opgave via [sytsbouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com).

Start: 10.00 uur bij Mar&Klif, Brink 4 Oudemirdum.

Gids: Sytse Bouwhuis